

Податковий менеджмент суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки

Анотація. У статті розкрито сутність податкового менеджменту на підприємстві, яке функціонує у нестійкому ринковому середовищі, визначено складові процесу даного менеджменту, його основні цілі, функції і результати.

Ключові слова: *податковий менеджмент, суб'єкти господарювання, оподаткування, прибуток, ринкова економіка.*

Аннотация. В статье раскрыта сущность налогового менеджмента на предприятии, которое функционирует в неустойчивой рыночной среде, определено составляющие процесса данного менеджмента, его основные цели, функции и результаты.

Ключевые слова: *налоговый менеджмент, субъекты хозяйствования, налогообложение, прибыль, рыночная экономика*

Annotation. The core of tax management of the enterprise, which is a player of unstable market environment is figured out. The elements of this management process, its main aims, functions and results are defined.

Key words: *tax management, entities taxation, profit income, market economy.*

Вступ. Ефективна мобілізація фінансових ресурсів в бюджетну систему за допомогою оподаткування і оптимальний розподіл податкового тиску між економічними суб'єктами є серйозними проблемами податкової політики держави. В Україні вона більш орієнтована на вирішення фіскальних задач, ніж на стимулювання та залучення інвестицій, забезпечення основ соціальної справедливості в суспільстві. Як показує досвід, найбільш ефективно такі методи діють в сфері оподаткування

суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим підприємства стають важливим об'єктом державного регулювання, а податковий менеджмент – одним із пріоритетних напрямків вдосконалення національної фінансової системи.

В період становлення та розвитку ринкових відносин в Україні, теорія і практика податкового менеджменту набувають особливої значимості. По-перше, перехідна економіка об'єктивно обумовила необхідність наукового обґрунтування практики застосування ефективних форм і методів управління податками як на макро, так і на мікрорівні. По-друге, держава, визначаючи напрямки вдосконалення податкової системи України, має потребу в теоретичних розробках і практичних рекомендаціях відносно механізму оптимізації фіскальної та регулюючої функцій податків в процесі оподаткування суб'єктів господарювання.

Діюча система управління податками в сучасній Україні обумовлює можливість виживання і розвитку комерційних організацій в умовах невизначеності зовнішнього середовища і високих ризиків господарської діяльності. Це може послужити основою для формування механізму стійкого економічного росту, який приведе до збільшення валового внутрішнього продукту, національного доходу як бази для формування централізованих фондів грошових коштів в руках держави.

Варто відмітити, що розробка фінансової політики суб'єкта господарювання передбачає поєднання фінансової, податкової та облікової політики, оптимізацію податкових платежів і формування фінансових результатів.

Постановка завдання. Важливим напрямком вдосконалення фінансової політики підприємства є впровадження ефективної системи управління податковими витратами. Це пов'язано з тим, що на практиці податки суттєво впливають на прийняття управлінських рішень, починаючи з створення компанії і закінчуючи капітальним інвестуванням на багаторічний період. Доречно зазначити, що важливі рішення ніколи не приймаються без врахування впливу податків та управління ними. Адже якщо проаналізувати

величину податкового навантаження, що припадає на промисловий сектор економіки, яка по деяких оцінках досягає 60% доданої в продукт підприємством вартості [1], і, враховуючи те, що додана вартість, створена організацією, витрачається, в основному, на оплату праці персоналу, прибуток суб'єкта господарювання, податки, інвестиції, утримання соціальної сфери та інші цілі, то стає очевидною необхідність впровадження системи управління податками. Впровадження такої системи потребують різноманітні групи організацій, серед яких можна виділити наступні:

- великі корпоративні структури (холдинги, фінансово-промислові групи), які мають розгалужену мережу дочірніх компаній, де виникають додаткові задачі, пов'язані з оптимізацією податкових баз;

- приватні підприємства, що виникли і для яких необхідно визначити майбутній напрямок діяльності, спланувати і оцінити витрати, на які істотно впливають податки;

- приватні підприємства, що мають традиційні функції планування і мають потребу в перегляді застарілих підходів та впровадженні нових систем управління фінансами.

В сучасній економічній літературі система управління податками, як правило, визначається як корпоративний податковий менеджмент. Варто відмітити, що проблеми податкового менеджменту досліджувались такими вченими, як А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, А.В. Єлисеєв, М.П. Підлужний, К.Ф. Ковальчук, Т.М. Рева, Я.В. Литвиненко та інші [2-5]. Але питання процесу податкового менеджменту безпосередньо на підприємстві на даний час українськими вченими вивчені недостатньо. Адаже вчені даний менеджмент характеризують як процес управління податками підприємств, який регулює їх фінансові взаємовідносини з державою у процесі перерозподілу доходів господарюючих суб'єктів і формування доходів бюджету [2]. Але в умовах ринкової економіки, система управління податками повинна бути направлена, в першу чергу, на максимальну оптимізацію податкового тиску. Тому, на думку автора, корпоративний

податковий менеджмент являє собою безперервний управлінський процес, що направлений на побудову системи, яка забезпечує найбільш оптимальний податковий тиск в поєднанні з реалізацією загальних задач суб'єкта господарювання. Враховуючи вищевикладене, дослідження саме процесу податкового менеджменту суб'єкта господарювання є досить актуальним і являє собою важливу науково-практичну проблему.

Мета наукової статті – розкрити сутність податкового менеджменту на підприємстві, яке функціонує в умовах ринкової економіки.

Викладення основного матеріалу. В науковій роботі, як зазначалось вище, податковий менеджмент розглядається як управлінський процес, тому для виявлення цільової функції даного менеджменту був застосований процесний підхід. В системі процесів організації діяльності підприємства можна виділити три основні групи: бізнес-процеси, основною метою яких є задоволення потреб зовнішніх споживачів, які готові платити за результати процесу; обслуговуючі процеси, основною метою яких є вирішення внутрішніх задач організації по обслуговуванню бізнес-процесів; управлінські процеси, що направлені, безпосередньо, на обслуговування бізнес-процесів, але забезпечують функціонування суб'єкта господарювання.

Формування та реалізація податкового менеджменту є, на думку автора, управлінським процесом, оскільки супроводжує практично кожен функцію бізнес- і обслуговуючих процесів. Це пов'язано, по-перше, з тим, що податки суттєво впливають на прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень, по-друге, практично всі господарські операції підлягають податковому обліку і таким чином, податковий менеджмент впливає і присутній в кожній виробничій функції. Фактично всі підприємницькі рішення приймаються тільки з врахуванням податків, можливостей їх оптимізації, прогнозних змін податкового законодавства. В кінцевому результаті податковий менеджмент і його вдосконалення направлено не на мінімізацію сум податків, а на оптимізацію всієї фінансово-господарської діяльності підприємства, при цьому не має значення, метою

діяльності суб'єкта господарювання є досягнення максимального прибутку чи ні.

Податковий менеджмент, як частина управлінського процесу підприємства, може бути представлений схемою (рис.1), що включає наступні складові:

- цільова підсистема – встановлює цілі та задачі податкового менеджменту на основі підвищення якості його основних елементів;

- забезпечуюча підсистема – призначена здійснити методичне, інформаційне, правове та інше забезпечення процесу податкового менеджменту;

- функціональна підсистема регулює функції процесу і порядок його здійснення. В межах цієї підсистеми вирішуються питання запровадження податкового планування, розробляється податкова стратегія, визначаються напрямки облікової політики, принципи податкового обліку та контролю;

- управляюча підсистема – визначає учасників процесу податкового менеджменту та їх обов'язки.

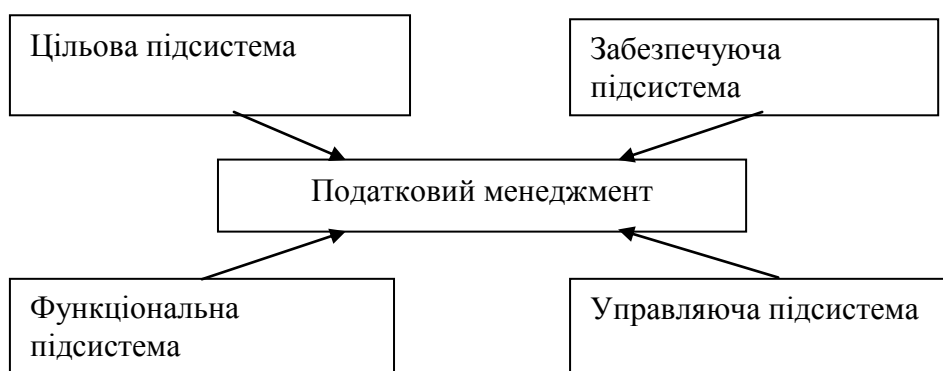

Рис.1 Процес податкового менеджменту суб'єкта господарювання

Метою процесу реалізації податкового менеджменту є розробка та реалізація податкової стратегії, яка забезпечить поєднання оптимального податкового тиску і максимальних досягнутих результатів підприємства.

Виходячи із даної мети, серед важливих задач податкового менеджменту суб'єкта господарювання можна виділити наступні: визначення цілей і задач податкового менеджменту на поточному етапі і на перспективу; вибір податкової стратегії по напрямках діяльності; визначення

оптимального податкового тиску і допустимого для підприємства податкового ризику; податкове планування та розробка облікової політики з метою оподаткування; розробка правил та методів формування звітних даних, необхідних для достовірного та своєчасного розрахунку податків і забезпечення інформацією зовнішніх та внутрішніх користувачів для здійснення податкового контролю; розробка діючої системи управління податковими витратами підприємства.

Основними функціями процесу реалізації податкового менеджменту є: податкове планування, розробка способів і методів ведення обліку, ведення податкового обліку, контроль за правильністю і достовірністю податкових розрахунків, зниження податкових ризиків, оцінка ефективності методів, принципів та способів податкового планування і обліку, що застосовуються.

Результат процесу – це організація правильного і достовірного розрахунку податків, забезпечення оптимального співвідношення податкового тиску і доданої вартості у відповідності з цілями і задачами організації. Цикл податкового менеджменту суб'єкта господарювання можна представити у вигляді наступної схеми (рис.2):

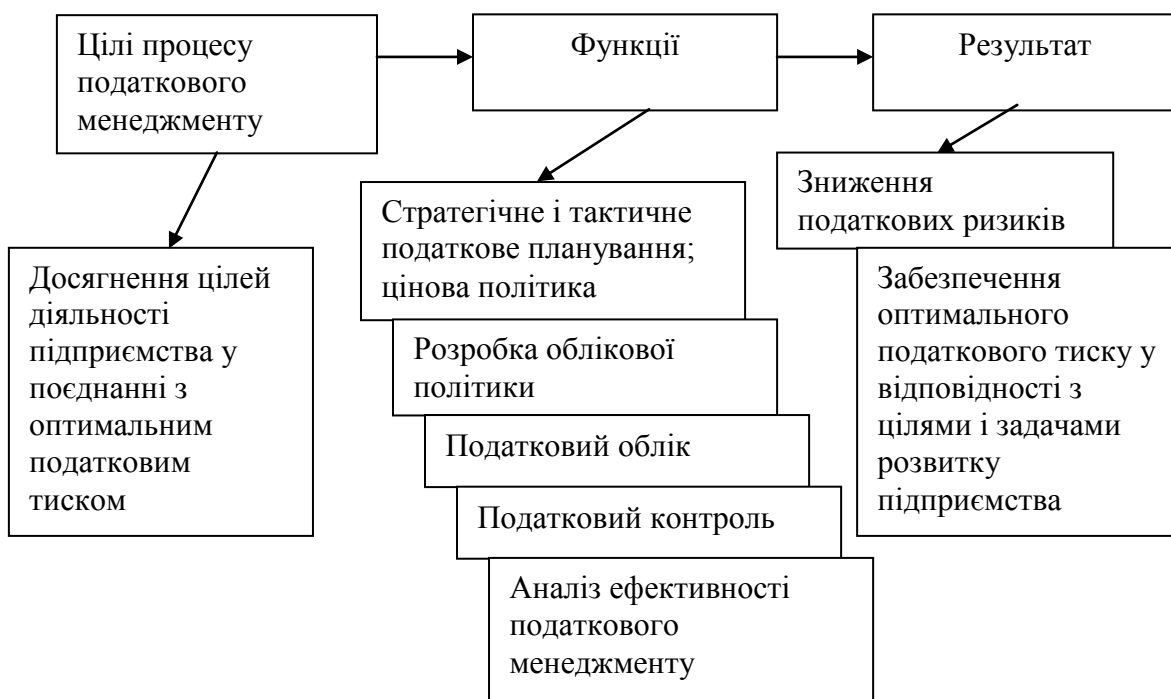

Рис.2 Цикл податкового менеджменту суб'єкта господарювання

Однією із важливих умов реалізації ефективного податкового менеджменту є правильний вибір стратегії управління податками. На даний час, як відмічають російські науковці [6], існують чотири основних типи податкової стратегії:

- стратегія високого податкового ризику, для якої характерні використання фіктивної документації, неправильне ведення податкового та бухгалтерського обліку, неоприбуткування виручки. Дана стратегія є найбільш ризикованою і не має на даний час широкого застосування.

- стратегія неплатежів – досить широко застосовується в практиці малих і середніх підприємств, що мають проблеми із здійсненням поточних платежів. Але ця стратегія не може застосовуватись протягом тривалого часу і носить короткостроковий характер, оскільки виникнення недоїмки у значних розмірах може призвести до вилучення та арешту майна податковими органами.

- стратегія помірною ризику, використання якої не завжди викликано відсутністю фінансових ресурсів для здійснення податкових платежів. Як правило, ця стратегія застосовується, коли необхідно покрити інвестиційний дефіцит, профінансувати заходи по підвищенню конкурентоспроможності своєї продукції.

- безризикова стратегія якісного податкового адміністрування. Організації, що застосовують дану стратегію, мають, як правило, стійкий фінансовий стан, високий іміджевий статус і відмінні перспективи на ринку. Іншою категорією організацій, що використовують безризикову стратегію є промислові підприємства, які мають істотні вкладення в нерухомість та виробничі активи. Таке підприємство не буде ризикувати, тому основна увага в даній ситуації приділяється побудові якісної системи внутрішнього контролю.

Зміна податкової стратегії може відбуватись лише у двох випадках: в результаті помилки первісного вибору чи зміни економічних умов. Як показують результати дослідження, найбільш оптимальними є стратегії

помірного ризику для малих і середніх підприємств та безризикова стратегія для крупних організацій та промислових підприємств, що передбачають впровадження системи управління податками.

Висновки. Виходячи із вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що податковий менеджмент суб'єкта господарювання являє собою науково обґрунтовану і практично цілісну систему управління податками, яка забезпечує найбільш оптимальний податковий тиск в поєднанні з реалізацією загальних задач підприємства. Системний підхід до поняття податкового менеджменту можна застосувати у зв'язку з тим, що йому властиві всі характеристики системи: наявність елементів (податкового планування і податкового обліку); взаємозв'язків між ними; здатність до вдосконалення, а також нерозривна єдність із зовнішнім середовищем, у взаємовідносинах з яким система проявляє свою цілісність. Процес податкового менеджменту – це безперервний управлінський процес, який є невід'ємною частиною загального процесу діяльності суб'єкта господарювання, що націлений на комплексне використання законних способів і методів оптимізації оподаткування з врахуванням стратегії розвитку в умовах ринкової економіки. Даний процес являє собою сукупність видів діяльності, що направлені на здійснення податкового планування, розробку облікової політики, організації податкового обліку. Кінцевою метою процесу податкового менеджменту є забезпечення підприємства діючою системою управління податковим тиском.

Варто відмітити, що розуміння сутності податкового менеджменту менеджерами підприємств і його успішне застосування дозволить їм перейти на якісно новий рівень управління, що забезпечить суттєве покращення результатів діяльності суб'єктів господарювання.

Література

1. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників. Міністерство економіки України. – К.: 2009 – Вип.. 1(105) – 113с.

2. А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма Податковий менеджмент: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 304с.
3. Єлисєєв А.В., Підлужний М.П. Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними способами. – Л.: Ліга-Прес, 2003. – 274с.
4. Ковальчук К.Ф., Рева Т.М. Податковий менеджмент на промисловому підприємстві // Фінанси України . – 2001. - №5. – С87-94.
5. Литвиненко Я.В. Податкова політика: Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2003. – 224с.
6. Белоусова С.В. Оптимизация и минимизация налогообложения. Практическое руководство. М.: Изд-во «Вершина». 2006. – 123с.